

KURTULUŞUNUN 100. YILINDA GEÇMİŞTEN GELECEĞE NAZILLİ

Editörler

Sedat AKKURNAZ

Tuncay Ercan SEPETÇİOĞLU

Arzu ÖZVER

Bu Kitap

Nazilli Kaymakamlığı, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi ve
Nazilli Belediyesi işbirliğiyle hazırlanmıştır.

© Copyright 2022

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8299-03-8

Kitap Adı

Kurtuluşunun 100. Yılında Geçmişten Geleceğe Nazilli

Editörler

Sedat AKKURNAZ
Tuncay Ercan SEPETÇİOĞLU
Arzu ÖZVER

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Arka Kapak Tasarımı

Zeliha Yazgan Kutlu

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Göktuğ Matbaacılık

Bisac Code

HIS000000

DOI

10.37609/akya.1894

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

TEŞEKKÜRLER

Geçmiş binlerce yıl geriye giden Büyük Menderes Havzası insanlığa bereketini sunmuş, çağlar boyunca yaşam alanı olmuştur. Havzanın önemli noktalarından birisi olan Nazilli'miz ise gerek doğası ve ılıman iklimiyle, gerekse verimli toprakları ve kaliteli sularıyla geçmişte olduğu gibi, günümüzde de bizlere son derece kıymetli olanaklar sunmakta, geçim ve yaşam kaynakları sağlamaktadır.

Zengin coğrafyamız tarih boyunca çeşitli savaşların, istilaların odağı olmuştur. Son olarak, yüz yıl önce tarihi kırılmaların yaşandığı yurdumuzda, atalarımız varlık mücadelesine girmiş, Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde ve Kuva-yi Milliye güçlerinin imanlı direnişi sayesinde işgalciler sürülmüş, vatanımız kurtulmuştur. Milli mücadelenin önemli kalelerinden birisi olan Nazilli'de de dedelerimiz, ninelerimiz büyük fedakarlıklarla mücadele etmiş, bu güzel toprakları vatan kılarak, bizlere emanet etmiştir. Kurtuluş mücadelesi veren büyüklerimize şükranlarımı sunuyorum, Cenab-ı Allah'tan rahmet diliyorum. Her birinin ruhları şaad, mekanları cennet olsun.

Nazilli'mizin kurtuluşunun 100. yılı şerefine düzenlenen etkinliklere ve bu etkinliklerin bir parçası olan elinizdeki kitabın hazırlanmasında öncülük eden Kaymakamımız Sayın Sedat Sırrı ARISOY Bey'e ve Belediye Başkanımız Sayın Kürşat Engin ÖZCAN Bey'e teşekkür ederim.

Çeşitli üniversitelerin farklı bölümlerinde görev yapan pek çok akademisyenin katkı sağladığı Nazilli'yi anlatan bu kitapta emeğe geçen başta Rektörümüz Sayın Osman Selçuk ALDEMİR Bey olmak üzere tüm hocalarımıza teşekkürlerimi sunuyorum.

Alanında uzman hocalarımızın Nazilli ve çevresi ile ilgili kaleme aldığı bu güzide kitapta; tarih, arkeoloji, sanat tarihi, turizm, edebiyat, jeoloji, sağlık, iktisat, işletme, veterinerlik, sanayi gibi birbirinden farklı konulara değinilmiş, ilçemizin zenginlikleri ve önemi ortaya konulmuştur. Memleketimizin bu değerlere sahip olması biz Nazillililere kıvanç vermektedir.

Kıymetli okuyucuların Nazilli'mizin geçmişini ve zenginliklerini tanınması, şehrimizin imkanlarını ve potansiyelini kavraması bir Nazilli sevdalısı olan beni son derece mutlu edecektir. Tüm ilgililere keyifli okumalar diler, Nazilli'ye dair zihinlerinde güzel düşünceler oluşmasını temenni ederim.

Kurtuluş mücadelesiyse yanan ateşi daha da ileri taşıyacağımıza söz veriyor, atalarımızdan bizlere miras kalan bu güzel topraklarda hep birlikte, var gücümüzle çalışarak geleceğin Nazilli'sini inşa edeceğimize inanıyorum. Cumhuriyetle taçlanan şanlı mücadelemizin 100. yıl dönümünü canı gönülden kutlar, tüm hemşerilerimize huzur ve bereket içinde sağlıklı bir yaşam dilerim.

Bekir Kuvvet ERİM
AK Parti Aydın Milletvekili

ÖNSÖZ

Kentler uygarlık ve kültüre kaynaklık eden, bunları görünür kılan ve yansıtan insanoğlunun tarih boyunca ortaya koyduğu en önemli unsurlardan biridir ve bir kent maddi ve manevi değerleriyle bir bütündür. Ayrıca kentler, yaşamın sürdüğü bir mekan olma özellikleri dışında bilim ve kültüre verdikleri önem ve bu noktalarda ortaya koydukları değerlerle de ölçülürler. İşte bu yüzden bir yerleşim mekanında gerçekleştirilen her türlü bilimsel, kültürel ve sanatsal eylem oranın katma değeridir. Farklı bilim dallarından çok değerli çalışmaları içeren ve Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli Kaymakamlığı, Nazilli Belediyesi ve Nazilli'nin diğer kurum ve kuruluşların işbirliği ile gerçekleşen "Kurtuluşunun 100. Yılında Geçmişten Geleceğe Nazilli" isimli eser de Nazilli'ye ilişkin bilgileri gün yüzüne çıkartan ve Nazilli'nin kent kimliğine fayda sağlayacak çok önemli, kalıcı bir bilimsel eserdir.

Tam yüzyıl önce vatan toprağı Nazilli'nin Yunan işgalinden kurtuluşunun yıldönümünde bu eserin yayınlanmış olmasının da ayrıca büyük bir manevi önemi bulunmaktadır. Tarih, aynı zamanda hatırlamak için de vardır ve Türk milleti bu işgali, işgalin verdiği yıkımı, kahramanlarını, şehitlerini unutmamaktadır, unutmayacaktır. Üniversitemiz de şimdiye dek yapmış olduğu çalışmalarda olduğu gibi gelecekte de Aydın ve çevresinin geçmişine geleceğine, sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine dair akademik her türlü katkısı vermeye devam edecektir.

Binlerce yıllık tarihsel geçmişi, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, sosyal ve ekonomik potansiyeliyle yurdumuzun nadide bir köşesi olan Nazilli'de Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, faal olarak biri fakülte ikisi meslek yüksekokulu olmak üzere ilçe merkezinde üç birim ile temsil edilmektedir. Üniversitemizin bu birimleri haricinde, Mastaura Antik Kenti Kazı Evi ile bölgede eğitim, bilim ve üretim adına hizmet vermektedir. Üniversitemizin bu etkinliğin bir parçası olmasından büyük onur duyduğumu da belirtmek isterim. "Kurtuluşunun 100. Yılında Geçmişten Geleceğe Nazilli" isimli bu kitabın Nazilli ve çevresine dair şimdiye dek sınırlı sayıda gerçekleşmiş bilimsel çalışmalara yeni bir ivme getireceğini ümit ediyor, bu eserin ortaya çıkmasında katkıları bulunan tüm kurum ve kuruluşlara, ayrıca bilgi ve birikimlerini yansıttıkları makaleleriyle destek veren akademisyen ve araştırmacılara yürekten teşekkür ediyor, sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Ve bu vesile ile başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere bu vatan için canlarını feda eden aziz şehitlerimizi saygı ve minnetle anıyorum.

Prof. Dr. Osman Selçuk ALDEMİR
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörü

SUNUŞ

Kadim kentimiz Nazilli tarih boyunca farklı uygarlıkları, farklı kültürleri bağrında barındırmış ve en nihayetinde Türk milletinin, tarihinin ve kimliğinin ayrılmaz bir parçası olmuş ve bugün ülkemizin en modern en gelişmiş en dinamik kentlerinden biri haline gelmiştir. Ancak bu köklü kent günümüzden tam yüz yıl önce, daha evvel karşılaşmadığı derecede şiddetli, haksız ve yaklaşık üç yıl süren yıkıcı bir işgale de şahit olmuştur. Bu işgal Demirci Mehmet Efe ve Yörük Ali, Hacı Süleyman Efendi, Çeteci Ayşe gibi kahramanların yakmış oldukları milli mücadele ateşi ile Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Türk Ulusunun yüksek iradesi ve azmiyle zafer ile neticelenmiştir.

Nazilli işgal sonrası ekonomik bağımsızlığın da sembolü olmuştur. Bizzat Mustafa Kemal Atatürk tarafından açılışı gerçekleştirilen Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası ülkemizin ve bölgemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasında öncü rol oynamış ve aynı zamanda Nazilli'nin marka değeri haline gelmiştir. Günümüzde Nazilli tarımdan turizme, eğitim kurumlarından sanayi altyapısına dek büyük bir sosyal, kültürel ve ekonomik potansiyel arz etmektedir. Kentimizin kurum ve kuruluşlarının öncülüğünü ettiği, alanında uzman akademisyen ve araştırmacıların katılımıyla gerçekleşen "Kurtuluşunun 100. Yılında Geçmişten Geleceğe Nazilli" adlı bu çalışmanın, Nazilli'nin taşıdığı bu değerleri kayda almak, onları yaşatmak ve gelecek kuşaklara aktarmak için çok doğru bir araç olduğunu düşünüyorum. Nazilli'nin geçmişi, değerleri, sosyo-ekonomik yapısı ve geleceğine dair bilgi ve değerlendirmelerle farklı bilim dallarından çok değerli bilim insanları tarafından kaleme alınmış çalışmaları içeren bu eser, bu yönde yöremize dair en kapsamlı eser olması bakımından da büyük bir önem taşımaktadır. Böylelikle bilgiler hem kalıcı hale gelmiş hem de insanlığın hizmetine sunulmuş oldu. Elbette Nazilli ve çevresine dair üzerinde çalışma yapılacak, araştırılacak, irdelenilecek farklı alanlarda birçok konu, mesele bulunuyor. Temennimiz, gelecekte de benzer eserlere imza atılması ve yöremizle ilgili başvurulacak bilimsel kaynak sayısında artış görülmesidir.

Medeniyetlerin beşiği Anadolumuzun bu kadim yöresi var coğrafyanın bahşetmiş olduğu imkanlar ve insanlarımızın efe ruhu ve çalışkanlığı ile geçmişi unutmadan dersler çıkararak, geleceğin güçlü Türkiye'sinde üreten Nazilli olarak yer almanın herdaim gayretinde olacaktır. Nazillimizin bütün yönleriyle ele alındığı böyle bir çalışmanın gerçekleşmesinde katkılarını esirgemeyen başta Sayın Aydın Valisi Hüseyin Aksoy olmak üzere, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü, Aydın İl Kültür Müdürlüğüne, Nazilli Belediyesi ile tüm akademisyen ve araştırmacılarımıza ve ayrıca bu eserde emeği geçen bütün kişi ve kurumlara teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

Sedat Sırrı ARISOY
Nazilli Kaymakamı

TAKDİM

Nazillimiz ve çevresi; iklimi, su kaynakları, ulaşım kolaylığı, stratejik konumu ve görkemli tarihi ile birçok uygarlığa ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Yaşadığımız bu coğrafya görkemli tarihi, sosyal ve kültürel zenginlikleri nedeniyle, erken dönemlerden itibaren tercih edilen bir yaşam alanı olmuş geçmişte olduğu gibi günümüzde de birçok insanı kendisine hayran bırakmayı başarmıştır. Ayrıca, Büyük Menderes Nehri ve Menderes Ovası'nın sunduğu zenginlikler sayesinde, tarih boyunca kültürlü ve entelektüel insanların yaşadığı, uygarlığa yön veren bir merkez haline gelmiştir. Geçmişten günümüze ulaşan birçok tarihi yapısı, sanatsal eserleri ve zengin kültür mirası hepimizin övünç kaynağıdır.

Bugün, Milli Mücadele Dönemi'nde Kuva-yi Milliye ruhu ile büyük fedakârlıklara ve kahramanlıklara imza atan Nazilli'mizin düşman işgalinden kurtuluşunun 100. yıl dönümünü kutlamanın gururu ve sevinci içindeyiz. Nazilli halkı milli mücadele döneminde kahramanlıklarıyla iz bırakmış ve bu bağımsızlık mücadelesine eşi benzeri olmayan katkılar sunmuştur. Kurtuluş mücadelesinde canlarını ortaya koyan atalarımıza minnetlerimi sunuyorum. Cenabı Allah'tan hepsine rahmet diliyorum. Cümlesinin ruhları şad, mekanları cennet olsun.

Tarih boyunca vatanın bağımsızlığı, birliği ve bütünlüğü söz konusu olduğu anda, Nazilli insanı kendi üzerine düşen tarihi görev ve sorumluluğu yerine getirmekten hiçbir zaman çekinmemiş ve milletimizin istikbali için bu mücadelede kanının son damlasına kadar mücadele etmiştir. Bu mücadele şüphesiz hepimiz için bir onur ve gururdur. Bizlerin en büyük görevi görkemli bir tarihin ve coğrafyanın mirasçıları olarak, atalarımızın ve şehitlerimizin bizlere emaneti olan Nazilli'yi geleceğe taşımaktır.

Elinizdeki bu kitap; Nazilli'de doğmuş, yaşayan, çalışan, okuyan, ilçemiz ile gönül bağı olan araştırmacılar tarafından kaleme alınmıştır. Tarihten jeolojiye, ticaretten sanayiye, turizmden hayvancılığa, ekonomiden siyasete kadar her alanda, kısaca geçmişten günümüze her yönüyle, ilçemizin zenginliklerini tanıtmak ve memleketimizi daha yükseğe taşımak amacıyla hazırlanmıştır. Bu kitap vesilesiyle başta Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Osman Selçuk ALDEMİR hocamıza ve değerlerimizi araştırarak emek harcayan kıymetli hocalarımıza şükranlarımı sunuyorum. Bu kitabın hazırlanmasına öncülük eden ve desteklerini esirgemeyen Milletvekilimiz Sayın Bekir Kuvvet ERİM Bey'e, Kaymakamımız Sedat Sırrı ARISOY Bey'e ayrıca teşekkür etmek isterim.

100 yıl önce başlayan bağımsızlık, özgürlük ve milli mücadele ruhu ile birlikte benliğimizi saran vatan aşkımız sonsuza kadar devam edecek ve şanlı ay yıldızlı bayrağımız ilelebet göklerde dalgalanacaktır. Tüm bu duygu ve düşüncelerimle; Nazilli'nin düşman işgalinden kurtuluşunun 100. yıldönümünü gururla ve coşkuyla kutluyor, Cumhuriyetimizin Kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere tüm şehitlerimizi ve gazilerimizi saygı ve şükranla anıyorum. Tüm hemşerilerimizin sağlıklı, bereketli ve huzurlu bir yaşam sürmesini diliyorum.

Kürşat Engin ÖZCAN
Nazilli Belediye Başkanı

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜRLER	iii
<i>Bekir Kuvvet ERİM – AK Parti Aydın Milletvekili</i>	
ÖNSÖZ	v
<i>Osman Selçuk ALDEMİR – Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörü</i>	
SUNUŞ	vii
<i>Sedat Sırrı ARISOY – Nazilli Kaymakamı</i>	
TAKDİM	ix
<i>Kürşat Engin ÖZCAN – Nazilli Belediye Başkanı</i>	
Nazilli'nin Yer Yapısı ile Diriliği	1
<i>Övgün Ahmet ERCAN</i>	
Nazilli ve Çevresinin Eskiçağ Tarihi	29
<i>Hüseyin ÜRETEN</i>	
Nazilli'nin Antik Kentleri ve Bölgenin Kültürel Önemi.....	47
<i>Sedat AKKURNAZ</i>	
Nazilli ve Çevresindeki Mezar Türleri ve Ölü Gömme Geleneğinin Günümüz Yansımaları.....	65
<i>Arzu ÖZVER</i>	
Nazilli'de Tarih Yeniden Canlanıyor; Mastaura Sikkelerinin Replikası	99
<i>Hakkı BABALIK</i>	
XV. Yüzyıl Nazilli'sinde Yetişmiş Bir Alim: Molla Kestellî Hayatı ve Eserleri	105
<i>Kemal Ramazan HAYKIRAN</i>	
XV.-XVII. Yüzyıllarda Kestel (Nazilli) Kazasının Mahalle ve Köylerinin Demografisine Bakış	111
<i>Yasin AKMEŞE</i>	
XVI. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Nazilli ve Çevresinde Osmanlı İdaresi	127
<i>Bülent ÇELİK</i>	
Nazillideki Arpaz Kulesi Mevcut Korunma Durumu ve Koruma Önerileri	147
<i>Ali YAŞAR – Çağrı Murat TARHAN</i>	

Aydın-Denizli Hattındaki Tarihi İstasyon Binaları	159
<i>Mustafa Kemal ŞAHİN</i>	
XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında İzmir-Aydın Demiryolu ve Nazilli Ekonomisine Etkileri	185
<i>İbrahim HAMALOĞLU</i>	
XIX. Yüzyılda Değişen Dünya Ekonomisi İçinde Nazilli'de Ticari Tarım	193
<i>Cihan ÖZGÜN</i>	
XIX. Yüzyılda Nazilli ve Çevresinde Toplum ve Üretim İlişkileri	207
<i>Olca PULLUKÇUOĞLU YAPUCU</i>	
XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Nazilli Vakıfları Hakkında Bir İnceleme	219
<i>Evren GÖKÇE</i>	
19. Yüzyıl Sonlarında Nazilli Kazası'nda Orman Varlığı ve İdaresi	235
<i>Aysun SARIBEY HAYKIRAN</i>	
Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Nazilli Kazası	247
<i>Saadet TEKİN</i>	
Aydın Vilayet Meclisi Kararlarında Nazilli Kazası	273
<i>Ayten CAN</i>	
Nazilli ve Civarında Bir Yörük Topluluğu; Horzum Aşireti	289
<i>Uğur AVCI</i>	
Kültür Varlıklarıyla Nazilli ve Yöresinde Türk Mührü	309
<i>Bülent Nuri KILAVUZ</i>	
Nazilli'nin Kurtuluşu ve İletişim Değeri	327
<i>Turan AKKOYUN</i>	
Bir Kasaba İki Halkevi: Cumhuriyetin İlk Yıllarında Nazilli ve Sümer Halkevlerinin Faaliyetleri	339
<i>Günver GÜNEŞ – İnan YILMAZ</i>	
Sümerbank Nazilli Basma Fabrikası: Kent Kimliğindeki Yeri, Dönüşümü ve Sürdürülebilirliği	351
<i>F. Neval GENÇ</i>	
II. Dünya Savaşı Sürecinde Nazilli'de Eğitim ve Kültür Hayatı	371
<i>Müslime GÜNEŞ – Özlem KARABACAK</i>	

İktidarın Gölgesinde Demokrat Partinin Nazilli Mitingi	385
<i>Yücel YİĞİT</i>	
Nazilli'li Aşık Erbabı.....	395
<i>Caner IŞIK</i>	
Geçmişten Geleceğe Nazilli'de Sığırcılık ve Sığırcılık Yapımında Genel Bilgiler	411
<i>Hüseyin TAN</i>	
Nazilli İlçesinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişliği ve Tarım Sektörünün Genel Yapısı.....	423
<i>Abdullah OZDEMİR</i>	
Türkiye'de Yaşlanma Gerçeği	435
<i>Sema OĞLAK</i>	
Coğrafi İşaret ve Nazilli İlçesinin Coğrafi İşaretli Ürün Potansiyeli	447
<i>Bilge DOĞANLI</i>	
Nazilli'nin Sosyo-Ekonomisi Yapısı ve İstihdamı	463
<i>Hatice EROL – Seda ÖZNUR</i>	
Prehistorik ve Protohistorik Dönemlerde Nazilli ve Çevresi	473
<i>Yavuz Selim KAYA</i>	
Milli Mücadele'de Denizli'nin Nazilli İle İlişkileri.....	489
<i>Ercan HAYTOĞLU</i>	
Büyük Menderes Havzası'ndaki Tarihsel Depremler.....	505
<i>Fethi Ahmet YÜKSEL</i>	